

BÀN VỀ TÁC ĐỘNG CỦA DU LỊCH ĐẾN VĂN HÓA TRUYỀN THỐNG

THS. QUẢN MINH PHƯƠNG

MỘC CHÂU SỞ HỮU MỘT KHO TÀNG VĂN HÓA TO LỚN, LÀ NGUỒN TÀI NGUYÊN QUÝ GIÁ CHO PHÁT TRIỂN DU LỊCH. VẤN ĐỀ ĐẶT RA HIỆN NAY LÀ CẦN LÀM GÌ ĐỂ PHÁT TRIỂN DU LỊCH MỘC CHÂU ĐẠT HIỆU QUẢ NHƯNG LẠI TRÁNH ĐƯỢC NHỮNG TÁC ĐỘNG TIÊU CỰC LÀM BIẾN ĐỔI BẢN SẮC VĂN HÓA TRUYỀN THỐNG?

Mộc Châu nằm ở hướng Đông Nam tỉnh Sơn La, là nơi sinh sống của 7 dân tộc: Thái, Mường, Mông, Kinh, Dao, Xinh Mun, Khơ Mú. Ngày nay, dân tộc Thái chiếm 33,55% tổng dân số của toàn huyện Mộc Châu. Người Thái Mộc Châu thuộc nhóm Thái Trắng, là tộc người có chữ viết và hiện còn lưu giữ kho tàng văn hóa giàu bản sắc, góp phần không nhỏ vào sự hình thành và phát triển của vùng đất Mộc Châu.

Từ năm 2010, lượng du khách đến Mộc Châu tăng đột biến. Khách du lịch đến với Mộc Châu phân bố tương đối đều trong năm nhưng tập trung nhiều nhất vào các dịp lễ hội, ngày nghỉ lễ, dịp tết Mông, mùa đông, mùa hoa ban, hoa đào, hoa mận nở rộ. Các luồng khách chính của Mộc Châu đến từ Hà Nội và các tỉnh khu vực đồng bằng Bắc Bộ (70 - 80% tổng số khách), khách từ các tỉnh Tây Bắc chiếm 10 - 20%, khách từ Lào qua cửa khẩu Lóng Sập chiếm tỷ lệ nhỏ từ 15 - 20%. Hiện nay, Mộc Châu có 2 lễ hội của người Thái được tổ chức trực tiếp hiện để thu hút khách du lịch đó là Lễ hội Cầu mưa và Lễ hội Hết Chá.

Lễ hội Cầu mưa là một hoạt động văn hóa tín ngưỡng đặc trưng của người Thái ở bản Nà Eó 1, huyện Mộc Châu. Hàng năm, mỗi độ xuân về, người dân ở bản Nà Bó bắt đầu mở lễ hội để tạ ơn ông Then (ông trời) đã ban cho họ mùa màng bội thu. Lễ hội Cầu mưa đã được Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch Sơn La đưa vào danh sách di sản văn

Cao nguyên Mộc Châu. Ảnh: Nguyễn Huyền Vũ

hóa phi vật thể, vừa để bảo tồn và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc, vừa góp phần phục vụ du lịch.

Lễ hội Hết Chá diễn ra từ 23 - 26/3 ở bản Áng, xã Đông Sang, huyện Mộc Châu, nhằm tỏ lòng biết ơn thầy mo đã dùng mẹo và nhờ thần linh chữa được bệnh cho dân làng. Lễ tạ ơn ấn định tổ chức vào tháng 3 hàng năm, khi hoa ban nở rộ nhất, măng rừng bắt đầu đặng và mọi người chuẩn bị bước vào vụ mùa mới.

Các lễ, tết, hội dân gian chính là cái nôi lưu giữ, bảo tồn nhiều sinh hoạt văn hóa văn nghệ dân gian phong phú, hấp dẫn, có sức thu hút lớn đối với khách du lịch. Có thể kể đến một số loại hình nghệ thuật trong sinh hoạt văn nghệ của người Thái ở Mộc Châu như hát đối đáp (khắp tua), các điệu xòe Thái, các loại nhạc cụ độc đáo... Đồng bào Thái ở Mộc Châu còn bảo tồn nhiều phong tục tập quán truyền thống có giá trị trong sinh hoạt hàng ngày, trong lễ cưới, trong văn hóa ẩm thực, trong quan hệ cộng đồng... Nhiều giá trị văn hóa đã được khôi phục và phát huy giá trị, tạo sức hấp dẫn đối với du khách.

Tuy nhiên, có một thực tại phải thừa nhận là không chỉ dưới tác động của du lịch mà

do sự phát triển của đời sống kinh tế - xã hội, đến nay một số phong tục tập quán đã có sự biến đổi như: đa phần các gia đình trẻ của người Thái Mộc Châu nói riêng, người Thái nói chung đã dần không duy trì tục ở rể như trước đây; nhiều hộ gia đình đã lựa chọn ăn cơm tẻ để phục vụ du khách; một số nghề truyền thống của đồng bào Thái đang bị mai một, thậm chí chỉ còn là tàn dư, như nghề rèn, nghề làm đồ trang sức...

Có thể thấy, tác động tiêu cực của du lịch đến văn hóa truyền thống của cộng đồng Thái ở nơi đây biểu hiện chưa rõ ràng và đậm nét. Đến nay, văn hóa Thái ở Mộc Châu tự thân biến đổi do tác động của sự thay đổi từ điều kiện kinh tế - xã hội là chủ yếu, nếu không có hoạt động du lịch thì những biến đổi trong văn hóa truyền thống vẫn diễn ra, có chăng sự tham gia của hoạt động du lịch góp phần tác động nhanh hay chậm vào quá trình biến đổi mà thôi. Tuy vậy, để tránh dẫn đến sự mai một về văn hóa truyền thống một cách đáng báo động do hoạt động du lịch thiếu định hướng và sai phương pháp như đã diễn ra ở một số nơi, Mộc Châu cần có hướng đi rõ ràng, đúng đắn để phát triển du lịch kết hợp với giữ gìn và bảo tồn văn hóa truyền thống. Để làm được điều đó, cần thực hiện một số giải pháp như sau:

Xem tiếp trang 57

THẮC BẢN GIỐC...

Tiếp theo trang 17

sắc nơi đây vẫn đẹp như một bức tranh sơn thủy hữu tình mê hoặc lòng người.

Cách thác khoảng 3km là chùa Trúc Lâm Phật Tích, một điểm du lịch tâm linh đồng thời cũng là nơi lý tưởng để chiêm ngưỡng toàn cảnh thác từ trên cao. Thật lạ, dòng thác dữ dội là thế, vậy mà nhìn từ xa, thác nước mềm mại như mái tóc thế buông dài của người con gái tuổi xuân thì. Quả thực, đằng sau những cột nước trắng xóa kia là câu chuyện tình yêu đầy ngang trái của một thiếu nữ Tây xinh đẹp.

Người dân ở đây kể lại, có một thiếu nữ xinh đẹp được tuyển vào cung vua nhưng cô

cây số để tới động Ngườm Ngao, một trong những danh thắng của vùng đất biên cương Cao Bằng. Từ xa đã thấy sừng sững trước mặt một quả núi hình thang cao, trên đỉnh bằng phẳng, triển núi dựng đứng, báo hiệu nhiều điều bí ẩn để khám phá.

"Ngườm Ngao" - chỉ cái tên thôi cũng gọi ra bao điều lý thú, trong tiếng Tây có nghĩa là Động Hồ vì tương truyền ngày xưa động là nơi trú ngụ của nhiều hồ dữ. Nhưng cũng có người cho rằng cái tên Động Hồ bắt nguồn từ tiếng suối chảy trong động như tiếng kêu gầm vang của hồ dữ. Động còn được gọi là động Gió bởi bên trong có dòng suối ngầm chảy mạnh tạo ra luồng gió và tiếng ầm ầm dội vào các vách đá. Động được một người Pháp phát hiện ra vào năm 1921.

Vừa mới bước vào cửa hang, một luồng gió mát lành ủa tới, tạo nên một cảm giác vô

BÀN VỀ TÁC ĐỘNG...

Tiếp theo trang 27

Nhân dân là chủ thể của văn hóa, là người sáng tạo và duy trì văn hóa cùng với thời gian. Vì vậy, hoạt động du lịch Mộc Châu phải lấy người dân làm đối tượng trung tâm mà cụ thể ở đây là đồng bào dân tộc Thái. Người dân phải được hưởng lợi từ hoạt động này, được phân chia quyền lợi và trách nhiệm cụ thể, hợp lý trong khi tham gia vào hoạt động du lịch.

Du lịch Mộc Châu cần hướng đến sự phát triển bền vững. Qua bài học thực tiễn của các địa phương khác trên cả nước cũng như bài học kinh nghiệm của thế giới, cần đảm bảo vừa phát triển du lịch vừa giữ gìn được bản sắc văn hóa của đồng bào. Để góp phần thực hiện được điều đó, nên định hướng chủ trọng xây dựng loại hình du lịch cộng đồng.

Đối với việc xây dựng chính sách phát triển du lịch cho địa phương cần có các chính sách điều tiết và sử dụng hợp lý các nguồn tài nguyên du lịch nhân văn. Đặc biệt, tại các khu trọng điểm phát triển du lịch văn hóa, các "vùng lõi" để phát triển du lịch cần nghiên cứu và xác định cụ thể, chuẩn mực đối với các biện pháp/giải pháp phát huy các giá trị văn hóa truyền thống. Cần thường xuyên theo dõi những biến động để có những giải pháp kịp thời khắc phục sự cố.

Đào tạo, giáo dục nâng cao nhận thức về giá trị văn hóa truyền thống và bảo vệ tài nguyên du lịch nhân văn cho khách du lịch, cộng đồng dân cư thông qua các phương tiện thông tin đại chúng; nâng cao nhận thức và đào tạo cho đội ngũ nhân viên du lịch về đạo đức nghề nghiệp, tôn trọng giá trị văn hóa dân tộc, chống "định kiến" văn hóa - tộc người, ưu tiên đào tạo du lịch chuyên nghiệp cho người dân địa phương.

Bên cạnh đó, xây dựng một số sản phẩm du lịch văn hóa đặc sắc, đặc trưng của vùng nhằm góp phần tăng sức cạnh tranh với các sản phẩm của các địa phương khác.■

Tài liệu tham khảo

1. Cẩm Trọng (2005), Những hiểu biết về người Thái ở Việt Nam, NXB Chính trị quốc gia, Hà Nội.
2. Ủy ban Dân tộc, Báo cáo kết quả thực hiện đề tài Một số giải pháp phát triển du lịch gắn với bảo tồn văn hóa truyền thống vùng dân tộc thiểu số, Chủ nhiệm đề tài TS, Hoàng Công Dũng, Hà Nội 2004.
3. Ủy ban Nhân dân huyện Mộc Châu, Báo cáo Kết quả công tác phát triển du lịch 6 tháng đầu năm, phương hướng nhiệm vụ 6 tháng cuối năm 2016,...

“ Nếu đam mê nhiếp ảnh, đứng từ xa chiêm ngưỡng dòng thác đổ và thu vào ống kính vẻ đẹp kỳ ảo của thác, chắc hẳn bạn sẽ bấm máy cho đến khi pin máy ảnh cạn sạch mà vẫn chưa cảm thấy chán. ”

Cả lều mình trốn thoát để về với người cô yêu. Sau khi về đến thác Bản Giốc, nơi họ đã gặp gỡ và yêu nhau, cả hai kiệt sức rồi cùng nhau chìm vào giấc ngủ ngàn thu trong hạnh phúc. Trời đổ mưa tầm tã cả tuần liền sau đó. Nhưng kỳ lạ thay, sau khi mưa tạnh, người ta thấy có hai ngọn thác lớn đổ xuống bên cạnh bản. Dưới chân thác, mặt nước lại trong xanh hiền hòa như không vướng vùi bụi trần. Kể từ đó, người dân gọi nơi đây là thác Bản Giốc để tưởng nhớ về một mối tình thủy chung son sắt...

Tôi bắt chợt nhớ tới dòng Đà Giang trong những áng hùng văn của Nguyễn Tuân mà một thời từng mê mẩn, thoáng nghĩ dòng thác kia cũng như Đà Giang, mang trong mình hai tính cách, một sôi nổi mạnh mẽ, một trầm lắng trữ tình. Cho đến nay chưa ai có thể giải thích thấu đáo tại sao cái yên bình lại đồng hành cùng sự dữ dội. Cho dù hai vẻ đẹp có đối lập thế nào đi chăng nữa chúng vẫn hết sức hài hòa trong một chỉnh thể để rồi làm nên một kiệt tác thiên nhiên kỳ vĩ, đưa thác Bản Giốc vào hàng các thác nước xuyên biên giới lớn nhất trên thế giới cùng với thác Niagara nằm ở Bắc Mỹ, thác Victoria ở châu Phi và thác Iguazu ở Nam Mỹ.

Kỳ thú động Ngườm Ngao

Từ thác nước, chúng tôi đi bộ khoảng ba

cùng sáng khoái. Hóa ra đây là cửa Ngườm Luống, có nghĩa là Hang Gió. Động lớn hơn nhiều so với tưởng tượng của chúng tôi. Lăn theo lối đi quanh co, lên xuống, chúng tôi vừa đi vừa ngỡ ngàng trước những khung cảnh vô cùng kỳ thú trong động.

Trải qua thời gian, hơi ẩm từ dòng suối trong động cùng nước mưa thấm thấu qua từng lớp đá vôi đã tạo nên những khối đá và thạch nhũ mang hình hài kỳ dị, độc đáo, lạ mắt từ hình bông hoa sen úp ngược đến chiếc cột đá cô đơn hay "cây bạc" lấp lánh. Nhưng kỳ diệu hơn cả vẫn là những thửa ruộng bậc thang "đá" cong lượn mềm mại đầy quyến rũ nối đuôi nhau tạo nên những tầng khối như được sắp đặt một cách vô tình mà hữu ý bởi chính vị kiến trúc sư tài ba mang tên tạo hóa sắp đặt nên một không gian huyền ảo hòa quyện giữa đá và nước.

Đã nhiều lần đến với các hang động ở Phong Nha hay Hạ Long nhưng tôi vẫn không khỏi ngạc nhiên khi thăm Ngườm Ngao bởi vẻ đẹp kín đáo mà đầy mê hoặc. Thích thú làm sao cái cảm giác mát lạnh, tiếng thác chảy hay tiếng nói của mình dội vào vách đá vang vang, hay giây phút lặng người đi trước vẻ đẹp nguyên thủy mộc mạc của hang động rộng lớn này. Ngườm Ngao thực là một món quà vô giá mà thiên nhiên đã dành tặng cho miền biên viễn Cao Bằng xa xôi...■